

บทที่ 4

บุคคลสิทธิและทรัพย์สิทธิ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ไม่ได้ให้คำจำกัดความว่าทรัพย์สิทธิ แต่บุคคลสิทธิว่ามีความหมายอย่างไร จึงต้องทำความเข้าใจกับความหมายของคำว่า ทรัพย์สิทธิ (Real rights) ว่าหมายถึงสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน ส่วนบุคคลสิทธิ (Personal rights) หมายถึงสิทธิเหนือบุคคล

ทรัพย์สิทธิ (Real rights) หมายถึงสิทธิของบุคคลในทรัพย์สิน คือสิทธิที่มี วัตถุแห่งสิทธิรองรับสิทธินี้เป็นทรัพย์สิน ทั้งในสังหาริมทรัพย์ สังหาริมทรัพย์(พิเศษ) สังหาริมทรัพย์(ธรรมดा) จะมีรูปร่างหรือไม่มีรูปร่างก็ได้ เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิเก็บกิน สิทธิครอบครอง สิทธิใช้งาน สิทธิจำน้ำ สิทธิบีดหน่วง ภาระติดพันในสังหาริมทรัพย์ ลิขสิทธิ และสิทธินัด

สิทธิที่จะเป็นทรัพย์สิทธิได้ต้องอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ ป.พ.พ.มาตรา 138 และมีกฎหมาย(ไทย) ก่อตั้งรับรู้สิทธินี้ มาตรา 1298 บัญญัติว่า “ทรัพย์สิทธิทั้ง หลายนั้น ท่านว่าจะก่อตั้งขึ้น ได้แต่ด้วยอาศัยอำนาจในประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมาย อื่น” เมื่อมีกฎหมายก่อตั้งสิทธินี้แล้ว ผู้ทรงทรัพย์สิทธิในทรัพย์สินได้จึงมีสิทธิใน ทรัพย์สินนั้นๆตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น ผู้ทรงบุรินสิทธิในทรัพย์สินได้ มาตรา 251 บัญญัติว่า “ผู้ทรงบุรินสิทธิย้อมทรงไว้ซึ่งสิทธิเหนือทรัพย์สินของลูกหนี้ในการที่จะได้รับ ชำระหนี้อันด้วยชำระแก่ตนจากทรัพย์สินนั้นก่อนเข้าหนี้คืนอื่นๆ โดยนั้นดังบัญญัติไว้ใน ประมวลกฎหมายนี้หรืออนุกฎหมายอื่น” และกล่าวอ้างสิทธิในทรัพย์สินที่ทรงทรัพย์สิทธิ ได้กับบุคคลทั่วๆไป เช่น เรายึดกรรมสิทธิ์ในรถชนตัวคันหนึ่ง เราจะทำอะไรกับรถชนตัวคัน นั้นก็ได้ อาจจะขายหรือยกให้ใคร หรือแม้แต่จะเอาไปทำลายเสียก็ได้ ถ้ามีความจำไม่ยรถ ชนตัวของเราไป เราจะมีสิทธิที่จะบังคับเอกสารลับคืนมาได้ด้วยตนเอง แต่ถ้ามีการโวดแย้งสิทธิ ก็คงขึ้นก่ออาจะจะต้องฟ้องร้องต่อศาล

ทรัพย์สิทธิ ไม่จำเป็นว่าผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินเท่านั้นจึงจะมีทรัพย์สิทธิใน ทรัพย์ของคนเพราะทรัพย์สิทธิไม่ใช่มีเฉพาะกรรมสิทธิ์เท่านั้น บุคคลหนึ่งอาจจะมีสิทธิใน

ทรัพย์สินของผู้อื่นก็ได้ เช่น สิทธิอาศัย สิทธิเก็บกิน สิทธิเหนือพื้นดิน สิทธิจำนำ สิทธิทำงานฯลฯ

ทรัพย์สิทธิอาจได้มาโดยผลของกฎหมายหรือได้มาโดยทางนิติกรรมสัญญา ถ้าจะได้มาโดยผลของกฎหมายจะต้องมีกฎหมายบัญญัติวิธีการได้มาไว้โดยเฉพาะทรัพย์สิทธิประเภทนั้นจึงได้มาโดยผลของกฎหมายได้ ถ้าไม่มีบัญญัติถึงวิธีการได้มาโดยผลของกฎหมายไว้โดยเฉพาะ ทรัพย์สิทธินั้นจะได้มาโดยทางนิติกรรมเท่านั้น เช่น สิทธิเก็บกินตามมาตรา 1418 วรรค 4 บัญญัติว่า “ถ้าผู้ทรงสิทธิเก็บกินถึงแก่ความตาย ท่านว่าสิทธินั้นย้อมสืบไปเสมอ” และ สิทธิอาศัย ตามมาตรา 1404 บัญญัติว่า “สิทธิอาศัยนั้นจะโอนกันไม่ได้ แม้โดยทางบรรก” การได้มาโดยทางนิติกรรม ถ้าทรัพย์สิทธิประเภทใดมีกฎหมายบัญญัติถึงวิธีการได้มาโดยทางนิติกรรมสัญญาไว้โดยเฉพาะ เช่น การจำนำ จำนำ ซื้อขาย อสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์บางประเภท ตาม ป.พ.พ.มาตรา 456 วรรค 1 ก็ต้องนำบทบัญญัติเฉพาะมาใช้บังคับ แต่ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงการได้มาซึ่งทรัพย์สิทธินั้นๆ โดยทางนิติกรรมสัญญาไว้โดยเฉพาะ ถ้าเป็นสังหาริมทรัพย์ธรรมดานำหลักการแสดงเจตนาในนิติกรรมสัญญา ถ้าเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษก็จะต้องนำ ป.พ.พ. 1299 วรรค 1 มาใช้บังคับ เมื่อได้มาและมีสิทธิแล้วจะไม่ถือไปโดยการไม่ใช้ แต่มีกรณียกเว้นทรัพย์สิทธิบางประเภท เช่น การจำยอม ตามมาตรา 1399

บุคคลสิทธิ (Personal rights) หมายถึงสิทธิเหนือบุคคล ได้แก่ สิทธิที่มีวัตถุแห่งสิทธิเป็นการกระทำหรือการงดเว้นกระทำ ซึ่งอยู่ในรูปของสิทธิเรียกร้อง บุคคลสิทธิจะได้มาโดยทางนิติกรรมสัญญาหรือทางนิติเหตุ โดยหลักอิสรภาพของการแสดงเจตนาบุคคลจะก่อให้เกิดนิติกรรมสัญญาได้แม้ไม่มีชื่อใน ป.พ.พ.เอกสารสัญญา บรรพ 3 ถ้าไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามซัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพนันวิสัยหรือเป็นการขัดค่อความสงบเรียบร้อยหรือศึกธรรมอันดีของประชาชน เช่น นายคำทำสัญญาจ้างงานสร้างไฟเรามาร้องเพลงในงานวันเกิดตน ดังนี้เป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดบุคคลสิทธิ ถ้านางสาวไฟเราะไม่นาร้องเพลงให้นายคำ นายคำสามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายตามสัญญาเท่านั้น

หรือกรณีนายสีทำสัญญาจะซื้อขายที่ดินแปลงหนึ่งกับนายสม แต่ต่อมานายสีได้จดทะเบียนโอนขายที่ดินแปลงนั้นให้นายศศิไป แม้จะมีที่ดินซึ่งเป็นวัตถุตามสัญญา แต่สัญญานี้เป็นเพียงสัญญาจะซื้อขายซึ่งเป็นเพียงบุคคลสิทธิ์บังคับกัน ได้ระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น

บุคคลสิทธินั้นนอกจากจะบังคับระหว่างคู่สัญญาแล้วยังรวมไปถึงทายาท โดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรมด้วย เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ตาม ป.พ.พ.มาตรา 1600

บุคคลสิทธิ เป็นสิทธิเหนือนบุคคล อยู่ในรูปของสิทธิเรียกร้อง ซึ่งมีวัตถุแห่งสิทธิเป็นการกระทำการหรือการงดเว้นกระทำการ จึงอยู่ในอาชญากรรมสิทธิเรียกร้องใน ป.พ.พ.บรรพ 1 ลักษณะ 6 ถ้าไม่ใช้มังคับภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด สิทธิเรียกร้องนั้น เป็นอันขาดอาชญากรรม

ข้อแตกต่างระหว่างบุคคลสิทธิและทรัพยสิทธิ

1. ทรัพยสิทธินี้วัตถุแห่งสิทธิเป็นทรัพย์สิน วัตถุแห่งสิทธิคือทรัพย์สินที่รองรับบังคับแห่งสิทธินั้น เช่น นายแคนมีกรรมสิทธิ์ในปากการคำนั้น วัตถุแห่งสิทธิของทรัพย์สินก็คือปากการคำนั้น

ส่วนบุคคลสิทธินี้วัตถุแห่งสิทธิเป็นการกระทำการหรือการงดเว้นกระทำการ โดยย่างหนึ่ง เช่น สัญญาจ้างนางสาว ก.มาร้องเพลงในงานวันเกิด วัตถุแห่งสิทธิ คือ การกระทำการร้องเพลงของนางสาว ก. สัญญาจะซื้อขายบังคับให้ไปทำสัญญาซื้อขายสำเร็จ บริบูรณ์ในภายหลัง

2. ทรัพยสิทธิก่อตั้งขึ้นด้วยอาศัยอันจากกฎหมายเท่านั้น ซึ่งตามมาตรา 1298 บัญญัติว่า “ทรัพยสิทธิทั้งหลายนั้น ท่านว่าจะก่อตั้งขึ้น ได้แต่ด้วยอาศัยอันจากในประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น” เช่น กรรมสิทธิ์ สิทธิครอบครอง สิทธิอาศัย การจำยอมฯฯ เพราะเหตุว่าทรัพยสิทธิใช้ขันต่อบุคคลทั่วไปโดยไม่จำกัด และผู้ทรงทรัพยสิทธิ

สามารถบังคับเอาได้เองโดยผลการ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนให้บุคคลทั่วไปได้รับรู้ ส่วนบุคคลสิทธินี้เป็นสิทธิบังคับเฉพาะบุคคล จะบังคับเอาเองโดยผลการไม่ได้ ต้องพ้องร่องค่อศาล ฉะนั้นบุคคลสิทธิจึงก่อตั้งได้ด้วยความตกลงกันเอง คือ ก่อตั้งขึ้นด้วยนิติกรรมหรือนิติเหตุ บุคคลจะทำสัญญากันในรูปแบบใดนอกเหนือจากบทบัญญัติเอกสารทางสัญญาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็ได้ หรือเกิดขึ้นโดยนิติเหตุ เช่น ละเมิด ก็ได้

3. ทรัพยสิทธิก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลทั่วไป เมื่อผู้ทรงทรัพยสิทธิมีสิทธิในทรัพย์สินที่ทรงทรัพยสิทธิ บุคคลอื่นก็ต้องมีหน้าที่เกิดขึ้น หน้าที่ คือ งดเว้นที่จะไม่รบกวนการใช้สิทธิใด ๆ ของผู้ทรงทรัพยสิทธิ โดยไม่มีสิทธิโดยชอบด้วยกฎหมายปลดอยให้ผู้ทรงทรัพยสิทธิคำรงอยู่ในฐานะเช่นนั้นใช้สิทธิตามที่มีอยู่ในทรัพย์สินและสิทธินี้ย่อมตกติดไปกับวัตถุแห่งสิทธิเสมอ ทรัพยสิทธินี้เมื่อเป็นสิทธิที่กฎหมายก่อตั้งขึ้นจึงก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลทั่วไปที่ต้องเคารพสิทธิของผู้ทรงทรัพยสิทธิ

ส่วนบุคคลสิทธินี้ก่อให้เกิดหน้าที่แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ ที่จะต้องกระทำการหรือองค์เว้นการกระทำอย่างหนึ่งให้เป็นไปตามความผูกพันของคนที่ก่อให้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะโดยนิติกรรมหรือโดยนิติเหตุ สิทธิของผู้ทรงบุคคลสิทธินี้มีอยู่เฉพาะตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องในนิติกรรมสัญญาหรือนิติเหตุ รวมทั้งทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพนักกรรม เว้นแต่ความกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้วเป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ตามป.พ.มาตรา1600 เท่านั้นที่จะกระทำการหรือองค์เว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างไร

4. ต่างกันในการสื้นสุดไปด้วยการไม่ใช้ ทรัพยสิทธิไม่อาจสื้นสุดไปโดยการไม่ใช้ คือ ทรัพยสิทธิมีลักษณะคงทนถาวร "ไม่หมดสิ้นไปโดยการไม่ใช้" ไม่มีอายุความสื้นสุดสิทธิ เช่น ในเรื่องกรรมสิทธิ์ เรามีกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงหนึ่ง แม้เราจะไม่ใช้อำนาจในการเป็นเจ้าของโดยทั้งที่ดินนี้ให้กร้างเปล่าประโยชน์ เราเก็บยังคงมีกรรมสิทธิ์อยู่ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เป็นข้อยกเว้นของกฎหมาย เช่น ในเรื่องการจำยอม

ตามมาตรา 1399 บัญญัติว่า “การจำยอมนั้นถ้ามิได้ใช้ 10 ปี ท่านว่าย่อมสิ้นไป” หรือในประมวลกฎหมายที่คุณ มาตรา 6 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติม โดยประกาศของคณะกรรมการปฏิริคุณบับที่ 16 กรณีที่บุคคลทodicทิ่งไม่ทำประโยชน์ในที่คุณหรือปล่อยให้เป็นที่กรร่างว่างเปล่าตาม (1), (2) ถือว่ามิเจตนาสละสิทธิในที่คุณเฉพาะส่วนที่หodicทิ่งไม่ทำประโยชน์ หรือปล่อยให้เป็นที่กรร่างว่างเปล่า ให้อธิบดีกรมที่คุณมีสิทธิขึ้นคำร้องต่อศาลให้ศาลสั่งเพิกถอนหนังสือแสดงสิทธิในที่คุณนั้นดังกล่าว ซึ่งถือเป็นกฎหมายเฉพาะ แม่เจ้าของที่คุณจะปล่อยบุคคล เลยให้เป็นที่คุณกรร่างว่างเปล่าตามประมวลกฎหมายที่คุณ มาตรา 6 (1), (2) ก็ตาม แต่ถ้า ศาลยังไม่สั่งเพิกถอนสิทธิ สิทธิในที่คุณนั้นก็ยังไม่สิ้นไป ส่วนกรณีครอบครองปรปักษ์ ตามมาตรา 1382 เป็นอาชุกความได้สิทธิ บุคคลยื่นใช้อาชุกความได้สิทธิตามมาตรา 1382 ไม่ได้หมายความว่าผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์สิ้นสิทธิไปโดยการไม่ได้ใช้ ส่วนบุคคลสิทธินั้นอาจเสียสิทธิไปโดยการไม่ใช้ บุคคลผู้ทรงสิทธิ์จะต้อง กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นการใช้หรือส่วนสิทธินั้นไว้เสมอ ถ้าทิ่งไว้ไม่เรียกร้องจนล่วงเดือนอาชุกความตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว สิทธินั้นก็เป็นอันขาดอาชุกความ เป็นอาชุกความสิทธิเรียกร้อง อาชุกความสิทธิเรียกร้องตามมาตรา 193/9 บัญญัติว่า “สิทธิเรียกร้อง ใด ๆ ถ้ามิได้ใช้บังคับภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด สิทธิเรียกร้องนั้นเป็นอันขาดอาชุกความ” สิทธิเรียกร้องที่ขาดอาชุกความ ลูกหนี้มีสิทธิที่จะปฏิเสธการชำระหนี้ตามสิทธิเรียกร้องนั้นได้ (มาตรา 193/10) กฎหมายบัญญัติไว้ในบรรพ 1 ลักษณะ 6 อาชุกความโดยทั่วไปมิกำหนด 10 ปี (มาตรา 193/30)